

DAĞISTAN DERNEKLERİ ETKİNLİKLERİ

BURSA

Bursa Dağıstanlılar Derneği bu yılın dernek çalışmalarının odak noktası oldu.

Bursa, 8 Nisan 2017'de ve 26 Ocak 2019' da olmak üzere iki defa **Dağıstan Devlet Halk Dansları** topluluklarının gösterisine ev sahipliği yaptı.

Ayrıca bu yıl, birçok ülkeden ekibin katıldığı Uluslararası Karagöz Halk Oyunları Yarışması 5-12 Temmuzda düzenlendi. Yarışmada şampiyonluğu Gürcistan ekibi kazanırken Dağıstan'dan gelen ekip de mansiyon ödülünü aldı.

Büyükşehir Belediyesinin düzenlediği Ramazan Sokağı etkinliklerinde Bursa Dağıstan Derneği de stant açarak yöresel ürünlerden örnekler sergiledi.

Dağıstan'dan gelen diplomatik kişileri, spor kulüplerini, yazarları da ağırlayan Bursa Dağıstan derneği yöneticileri **Manyas Dağıstan Spor'a** da bizzat oyuncu olarak katılarak destek veriyor. **Ramazan Kor, Yaşar Sabri Dönder, Ömer Akbaş, Enbiya Han, Belkis Füsün Dağıstanlı, Hüseyin Ünal** sık sık bir araya gelerek etkinlikleri değerlendiriyorlar.

Bursa'da en son geçen hafta Namık Kemal Spor kulübünün daveti üzerine Dağıstan Mahaçkale' den gelen Anzi U 17 futbol kulübü ile dostluk maçı yapıldı. Bursa şehri bir program dâhilinde genç oyunculara tanıtıldı.

BALIKESİR

Balıkesir Dağıstan Kültür ve Yardımlaşma Derneğinin kuruluşunun 25. Yıldönümü 16 Mart 2019 Cumartesi akşamı Avlu Kongre ve Kültür Merkezinde kutlandı. Başkan **Osman Göçmez**'in konuşması ile başlayan kutlamalarda Bakü'den **Cemile Zalova** Türkçe, Azerice ve Lezgice söylediği şarkılarla geceye renk kattı. **Lezgi Yıldızları Kafkas Halk Dansları Ekibi** de gösteri yaptı. Derneğe emeği geçmiş olanlara pilaketler verildi.

Dernek yönetimi diğer çalışmaların yanı sıra Çerkes Soykırımının yıldönümünde yapılan yürüyüşe katıldı.

Balıkesir ili Manyas ilçesi Çamlı (Qurafa) köyündeki Derbent asıllı Terekeme (Karapapak) Türklerinin yerleşik olduğu **Çamlı** köyünde Dağıstan Kültür Derneği kuruldu. **Doğan Akay**'in kurucu üye olduğu ekipte köy sakinlerinden diğer kişiler de yer aldı.

İZMİR

Bergama **Dağıstanköyü** hayırı 28 Nisan'da gerçekleştirildi. 2019 Haziranında İzmir Bergama ilçesi Dağıstan köyünde 11 kişilik kurucu üyelerden oluşan ekiple yeni bir dernek kuruldu. İzmir Dağıstan Kültür ve Yardımlaşma Derneği adıyla kurulan dernekte başkan **Ersan Ağır**, başkan yardımcısı **Aydın Demir**, genel sekreter **Şamil Karagöz**, sayman **Turan Demir** oldu. **Oğuzhan Gül, Vedat Yavuz, Şevket İlisu, Engin Özşen, Sinan Atik, Ergun Atik, Şahin Karagöz** kurucu üyeliklere getirildi.

SİVAS

2019 yılının Mart ayında başlatılan çalışmalar sonuç verdi. **Akçamescid, Baltalar, Burnukara, Fındıcak, Kadılı, Kayalıpınar, Kızıldikme, Osmaniye, Selimiye, Sultaniye, Süleymaniye, Üçtepe, Yavu** köylerinden temsilcilerin girişimleriyle Sivas Dağıstanlılar Kültür Derneği kuruldu. **Hüseyin Ünal** başkan, **Bekir Eren** 2. Başkan, **Yusuf İslam Yılmaz** genel sekreter oldu. **Turgut Uzundağ, Süleyman Yılmaz, Yavuz Sığircı, Selahattin Avar** yönetim kurulu üyeliklerine getirildi.

Üçtepe köyündeki **Otsbay şenliklerine** yukarıda adı geçen köylerden, Tokat, Kahramanmaraş, Yalova'dan konuklar katıldı.

6 Temmuz cumartesi günü Kadılı köyünde geleneksel köy düğünlerinin yirmi üçüncüsü düzenlendi. Aynı gün Fındıcak'taki piknikte buluşuldu.

BALIKESİR

BERGAMA

BURSA

İZMİR

DEVAM EDECEK

ABDULLAH KUBALI

DAĞISTAN SINIRLARINDA TARİHSEL DARALMA

Dağıstan, 45-39 kuzey paralelleri, 49- 43 meridyenleri arasında bulunmakta, Kafkasya' nın üçte birine yakın 151.600 kilometrekareyi kaplamakta ve bölgenin doğusunda yer almaktadır. Kuzeyde **Kuma**, güneyde **Kür** ırmakları, doğuda **Hazar** denizi, batıda **Daryal** geçidi, **Çerkezistan** ve **Gürcistan** ile çevrilmiştir.

Osmanlı müelliflerine göre Dağıstan kuzey, orta ve güney olarak üç bölgeye ayrılır. Kuma ırmağından Terek ve Sulak nehirleri havzasına kadar olan bölge Kuzey, Samur nehri havzası Orta, Kafkas dağlarının güneyinden Kür nehrine kadar olan saha da Güney Dağıstan olarak bilinir.

ÇARLIK DÖNEMİNDE DAĞISTAN İDARİ BİRİMLERİ HARİTASI

Cevdet Paşa'nın Dağıstan bahsinde verdiği izahatın bir kısmı şöyledir: Kafkas dağının üçüncü memalikidir ki cebeli mezkurun (adı geçen dağın) Bahri Hazar tarafındaki parçası olup Dak kavminin bazı aşairine (kabile) me'va (yurt) olduğundan Dağıstan tesmiye olunmuştur (adlandırılmış). Bu kıtanın her köşesinde, birbirine mugayir (birbirinden farklı) kavim sakin olarak (oturmuş) hertarafında başka başka lisanlar konuşulduğundan Araplar burasını **Cebelüelsine** (lisanlar dağı) diye isimlendirmişlerdi. Adı geçen kıta (coğrafik-etnik-demografik özelliklerine göre **A.K.**) üç kısma taksim olarak **Dağıstan-ı Avsat** (orta), **Dağıstan-ı Şimali** (kuzey), **Dağıstan-ı Cenûbi** (güney) bölümlerine ayrılır.

Cevdet Paşa, Orta Dağıstan'ın bağımsız ve özgür çeşitli milletlerin vatani olduğunu; **Avar, Andalal, Kuysubuy, Onkıratal, Ankıral, Bakulal, Çamalal, Şinide, Sonda, Salatav, Andi, Kumbet, Şubut, Çeçen, Galaş** adlı irili ufaklı sancaklardan ibaret, büyük çoğunluğu Müslüman ve bir kısmı putperest yüz bin hanenin bu bölgede bulunduğunu belirtir.

Kuzey Dağıstan Hazar sahilinde ve Kafkas dağının eteklerinde yer alan **Kuba, Tabasaran, Derbent, Gazi-Kumuk, Haydak, Akuşa, Tarku, Küre, İndirey, Yağsay** adlı sancakları kapsayan Lezgi ve (az sayıda A.K.) Türk kavimlerinden ibarettir.

Güney Dağıstan'a gelince bu bölge Kafkas dağlarının güney eteklerinde bulunan **Car, Bileken** (Balakent **A.K.**) , **İlisu, Shaki** (Şeki **A.K.**), **Ereş, Kabala** (Qebele **A.K.**), **Şirvan, Salyan** ve **Bakü** sancaklarındaki 70 bin haneden ibarettir. Bunlardan Salyan ve Bakü sancakları ahalisinin 10 binini Ermeni, geriye kalan 50 bin haneyi Lezgiler ile Türklerden oluşan Müslüman ahali teşkil etmektedir. İran ile Dağıstan arasındaki deniz ticaretinin iskeleleri başta olmak üzere bu şehirlerde Acemler mekân tutmuşlarsa da Dağıstan'ın asıl yerlilerinin manevi nüfuzu egemenliğinde olmuşlardır.

Rus istilası sonrası siyasi amaçlarla bu taksimatı değiştirip parçalamışlardır. Kuzey Dağıstan'ın Terek havzası, Terek Sancağı=**Tereskoy Oblast** adı altında Viladikafkas'a bağlanmıştır. Güney Dağıstan' ın bir bölümü Gence vilayetine bağlanmış, geriye kalan bölümü, Bakü merkez olmak üzere ayrı bir vilayet hâline getirilmiştir.

Rusların taksimatına göre bugünkü Dağıstan, 41-45 paralelleri, 44-48 doğu meridyenleri arasında, kuzeybatıda Terek sancağı ve Nogay stepleri, güneyde Kuba, Şeki, Zakatala, batıda Gürcistan, doğuda Hazar denizi ile çevrilmiştir.

Dağıstan'ın nüfusu 4.500.000 kişi iken yukarıda belirtilen siyasi taksimattan dolayı parçalandığı için 1.600.000 kişiye düşürülmüştür.

Başlıca şehirler; Derbent, Bakü, Şeki (Nuha), Kabala, Şamaxı, Şabran, Şura (Temirhan), Grozni, Mahaçkale, Tarki (Semender-Ezeyni), Viadikafkas (Buravkale, Terekkale, Kapkay)'tır. (Devam edecek.)

Kaynak: **Şerafettin Erel**

Dağıstan ve Dağıstanlılar

iletişim : abdullahkubali@gmail.com

AYLIK BÜLTEN YAYIMI İÇİN HAZIRLANMIŞTIR. PARAYLA SATILMAZ.

ALBANLARIN İKTİSADİ MEŞGULİYETLERİ

Albanya, elverişli ve doğal zenginliklere sahip bir coğrafik mevkide yer aldığından burada kadim uygarlık merkezleri doğmuştur. Burada yaşayan toplulukların inkişaf tarihinin öğrenilmesinde, farklı üretim sahalarının arkeolojik materyal ve yazıya geçirilmiş malumat olarak tetkik edilmesi başlıca araştırma konusunu teşkil etmektedir. Kazılarda ortaya çıkarılmış kalıntılar, bölge insanının üretim ve ticaret aktivitelerini öğrenmek için önemli kanıtlar oluşturuyor.

Albanya' nın M.Ö. 4 ile M.S 3. Asırlarındaki ticari ilişkilerle ilgili verilerin kıtlığı söz konusuysa da antik yazarların yazdıkları, bölgede bulunmuş çeşitli sikke örnekleri, Güney Kafkasya ve dünya transit ticaretinde önemli rol oynayan Hazar denizi ve Kür nehri gibi su yolları sahibi olan ülkenin diğer birçok komşularıyla bağlantılarını aydınlatmamızı sağlıyor.

Ticaret, antik devir Alban şehirlerinin iktisadi hayatında büyük rol oynuyordu. Ziraatın ve sanatkârlığın gelişmesi, ticaretin de büyümesine yol açıyordu.

Albanlarda çiftçilik, hayvancılık ve sanatkârlık temel mesleklerdi. Bu faaliyetlerin yan kolu olarak yardımcı üretim sahaları (bağcılık, bostancılık, balıkçılık) da mevcut olmuştur.

Albanya'nın coğrafik konumu, reçberlik için müsaitti.

Söz konusu devletin arazisinde bulunmuş çeşitli iş aletleri, küpler, kuyular, tahıl kalıntıları ülkede çiftçiliğin gelişim düzeyini tasavvur etmemizi kolaylaştırıyor. **Y.İ. Krupnov** , Kuzey Kafkasya'nın Kadim Tarihi adlı eserinde; etnoğrafik delillere ve **Strabon'** un Albanya'da karasaban kullanımı hakkındaki açıklamalarına dayanarak Kafkasya'da karasabandan istifade edildiği düşüncesini ileri sürüyor.

Çiftçiliğin Albanya'da başlıca üretim çeşitlerinden biri olmasını, **Göyçay** ve **Ağsu** (Kür nehrinin sol kolu) çayları havzalarında yapılmış kazılarda elde edilen çeşitli iş aletleri de destekliyor. Kalıntılar arasında erzakın saklandığı buluntular da yer almaktadır. **Qalagah**, **Nüydi**, **Mollaisaqlı** mıntıklarında ve mezarlarda ortaya çıkarılmış büyük küpler; tahıl, un vb mahsullerin saklanması oluşturan tipik eşyalardır. Albanya'nın yerleşim merkezlerinde ürünlerin saklandığı büyük küpler ve depolandığı kuyular yaygındır. Strabon vurguluyor ki, Albanlar ve İberler verimli topraklara sahiptirler ve üretimi geliştirmişlerdir. İberya'yı (Gürcistan **A.K.**) Albanya' ya, su kıtlığının yaşandığı inişli çıkışlı Kambisena (Doğu Gürcistan **A.K.**) arazisinden geçilerek varılıyor.

Albanya'da hem sert hem yumuşak buğday ekimi yapılıyordu. Sert buğday tanelerinin ve ununun Mingeçevir'de ortaya çıkarılmış kalıntıları bu dönemlere aittir. Köy tarımcılığı mahsullerinin üretiminde kullanılan aletler ziraatın seviyesini gösteriyor. Ahali el değirmenlerinden de yararlanıyordu.

Hayvancılık da önemli bir daldı. Yazılı kaynaklarda Kaspi (Hazar denizi) sahillerinde develerin bulunması hakkında veriler vardır. Bu hayvanlardan diğer ülkelere ürün taşımak için yararlanılıyordu. Diğer yük hayvanları arasında atı da özellikle belirtmek gerekir. Askerî sahada olduğu gibi, ticari alanda da her iki hayvandan yararlanılıyordu.

Balıkçılık Hazar denizi, Kür ve Aras nehirleri gibi büyük ırmakların yakınında yaşayan halkların hayatında büyük rol oynuyordu. Dağ akarsularında daha çok kırmızı benekli balıklardan yararlanılıyordu. **Klavdi Elian**, Kaspi hudutlarında bulunan bir gölde avlanan balıkların tuzlanıp kurutulduğundan develere yüklenip **Med İmparatorluğunun** başkenti **Ekbatana'**ya götürüldüğünden söz etmiştir. Sözkö nusu faaliyet hem Albanya hem de komşusu **Atroptena** için söz konusudur. Kaynaklarda Albanya'nın balık yağından melhem, zambak hazırlamada ileri olduğu da yer alır. Ustalar, diğer ülkelerden getirilen fil dışından eşyalar üretirken bu zamktan yararlanıyorlardı. Tuz ithali Atropena'dan yapılıyordu. (**Devam edecek.**)

Kaynak: **Azerbaycan Millî ilimler Akademisi**

KARASABAN

DAĞISTAN HALK İNANÇLARI -2-

Avarlar, Kumuklar, diğer tüm dağlılar çocuk diledikleri vakit **pire** gider, niyet tutarlar. **Veli Kız Piri**, başlıca uğrak yerlerindendir. Bu pir, **Ağaç Auldadır**. Buraya eş talebi için bekâr kızlar da gelirler. Sadaka dağıtma, çaput bağlama âdetleri de vardır. Eskiden çocuk dileyenler, çok çocuklu annelerin elbiselerini de giyer, yetimlere ve fakirlere yardım ederlerdi.

Kumuklarda ve Avarlarda geçmişte beşik kertme âdeti var iken şimdi hatıraları kalmıştır. Kumuk Türkleri beşik kertmeye **beşikten belgilenen** diyorlar.

Dağıstan'da hamile annenin göreceği rüya onun çocuğunun cinsiyetinin belirlenmesini sağlar. Kumuklarda bebeğin eşi, göbek bağı köpeğin bile kazamayacağı kadar derine gömülür.

Aşerme ile ilgili inanç, Derbent'teki Terekeme ve Azerilerde de vardır. Kumuk Türklerinde **aş**:yemek, **aşa**: yemek ye, demektir. Buradan hareketle **aşarmak**: aş arzulamak anlamında olabilir. Kumuklar hamile kadının annesine, **eşine**: aş düşkün, hamile kadına **aylı avrat** demektedirler. Kumuklarda aşeren kadına, aşerdiği şey ne ise temin edilip yedirilir. Eğer bu sağlanmaz ise, annenin vücudunda aşerilen yiyeceğin leke şeklinde çıkacağına inanılır.

Kumuklarda **al karısının** ismi **bastırıktır**. Al basması **bastırık basadır**. Al karısı ve al basması Avarlarda farklı sözcüklerle isimlendirilir. Kumuklarda gayıptan tanidik bir sesin çağrısına inanılır. Buna **şeytan kıcırdı** denir. Böyle hâllerde Kumuk, **Tövbe Estağfurullah** der. Kendisini tanidik bir sesle gaipten çağrıldığını işiten kişi, bu sesi duymazlıktan gelmeli, kesinlikle cevap vermemelidir. Cevap verenin başına İblisin, cinlerin felaketler getireceği inancı vardır. Kumuklarda ahırda bağlı ata geceleri cinlerin bineceği inancı vardır. Buna **cin hoydokon at**: cinin bindiği at, denir. Bu at hastalanır. Kumuklarda ve Avarlarda cinler ile problemi olanlar, şifa bulmak için halk arasında **kocakarı** diye bilinen kimselere giderler.

Ayrıca al karısının benzeri **su anası** vardır. Su anasının diğer ismi **su iyesidir**. Uzun, sarı saçlıdır. Sevgilisi ile gizlice evlenmiştir. Avar ve Kumuklarda bu inanç da ortaktır. Kumuk ve Avarlarda anne de yavru da kırkı çıkmadan eşiğe adım atmazlar. Kırkı çıkmamış kadının yanına, yas evinden çıkan kimse gelmemelidir. Aksi durumda anne **kırk** olur. **Kırk basmış**, yani **kırk olmuş** kadını tedavi etmek için ince ipek iplik ile sağ elin parmaklarından başlayıp ayak parmaklarına varıncaya kadar bütün vücudu sarılmalıdır. Sonra bu ipek iplik ucundan tutuşturulur tüm iplik yanar. Bu şekilde kadın kurtulmuş olur.

Kırk basmış annenin sütü, devamlı olarak akar, kadın üzüntüye kapılır, bunalıma girer. **Kırk düşen** kadının ateşi sürekli yükselir, tekar iner, terler, titrer, bilinci kaybolur. Tedavi için **kırk kızlar piri** pınarından su getirilir. Bu su ile kırk olmuş kadın, üç kere yıkanır. Bu sudan üç defa içer. Kadın için şifa duaları okunur ve şifa dilenir. Böyle hanımlara kırk adet **kurze** yedirilir. Kurze, içine kıyma doldurulmuş hamur yemeğidir.

Kumuk ve Avarlarda süt çocuğu, gece çarşıya çıkarılmaz, mutlaka çıkarılması gerekiyorsa yüzüne ocak isisi sürülür. Nazardan korunmak için kurşun dökülür. Hamur yapılır, bu hamur dualar okunarak duvara vurulur. “Kim nazar ettiyse yüzü bu bu hamura çıksın” denilir. Ayrıca nazara uğramış kimse için, emici kadına gidilir. Emici kadın, sopa ile nazarlının ayağının bir defa altına bir defa üstüne vurur. “Ayağından çıksın, bunun çaresi budur “ der. Terekemelerde nazara karşı firkete takılır. Üzerlik yakılır. Seyit Ahmet'in kolyesi suya batırılır. Suyun şifalı olacağına inanılır.

İSİMLER

Avarlarda kadın ismi **Altın**, **Yezilov** (bronz), **Mohulav** (demir) erkek ismi, **Dugricıl** (sıkı kemer) erkek ve kadın ismi olarak kullanılır.

Yaşar Kalafat

